

ECONOMICS AND NATIONAL MANAGEMENT

UDC 631.147:338.43
JEL K23, K32, Q01, Q11, Q15

DOI 10.26906/EiR.2021.3(82).2357

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ольга Володимирівна Комеліна*, доктор економічних наук, професор,
Володимир Васильович Гришко**, доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України,

Марина Лега, магістрант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*ORCID 0000-0002-0814-7459

**ORCID 0000-0001-9183-4008

© Комеліна О., 2021.

© Гришко В., 2021.

© Лега М., 2021.

Стаття отримана редакцією 25.08.2021 р.

The article was received by editorial board on 25.08.2021

Вступ. Виробництво органічної продукції та торгівля нею є одним з найбільш перспективних напрямів подальшого розвитку експорту українських товарів. Світовий ринок продукції органічного походження почав свій розвиток з кінця минулого століття. Наразі виробництво органічної продукції в Україні на стадії становлення та регулюється Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» (прийнятий 02.08.2019, № 2496-VIII). Розвиток цієї галузі господарства є надзвичайно актуальним, проте питання правового забезпечення подальшого вдосконалення органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції залишаються досить суперечливими за умов жорсткої конкуренції на світовому ринку.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Вивченням та дослідженням питань органічного виробництва в Україні займалися такі науковці, як: В. С. Уланчук, О. В. Жарун, С. Ю. Соколюк, С. П. Ткачук [1], В. Г. Грановська [2], Т. Л. Мостенська [3], І. Б. Чичкало-Кондрацька, І. В. Новицька [4], І. Б. Яців [5], О. І. Шкуратов, В. А. Чудовська, А. В. Вдовиченко [6]. У працях вітчизняних науковців О. В. Гафурова, С. І. Марченко [7], В.О. Мельник [8], Г. Є. Савенко [9], Н. В. Андрусенко [10] проаналізовано закордонний досвід регулювання органічного ринку і лише у працях А. Вдовиченко [11], І. О. Мельник, М. С. Кучина [12] можна зустріти дослідження, пов'язані з проблемою правового регулювання органічного виробництва в Україні.

Постановка завдання. З огляду на питання регулювання ринку органічної продукції, виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини в Україні потребують подальшого дослідження сучасний стан нормативно-правового забезпечення сфери органічного виробництва в Україні та визначення напрямів його подальшого розвитку.

Основний матеріал і результати. Аграрне виробництво органічної продукції та сировини поєднує в собі найкращі практики з точки зору охорони навколишнього середовища, збереження

природних ресурсів, належної організації виробництва й обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, особливостей експлуатації сільськогосподарських угідь та методів виробництва продукції, котрі вимагають певних норм та високих стандартів до здійснення господарської діяльності.

Відповідно до статистики, що була оприлюднена на виставці Biofach у 2019 р. у Нюрнберзі, з початку цього століття і до кінця 2018 р. обсяги світового органічного ринку значно зросли (відповідно з 15 до 96 млрд. євро). Найбільшими за обсягом є органічні ринки таких країн, як США, Німеччини й Франції. На відміну від цього, за споживанням органічної продукції на душу населення лідерами залишаються Швейцарія, Данія та Швеція. Проте сучасною тенденцією розвитку європейського ринку органічної продукції є насамперед споживання продукції національних товаровиробників, а вже потім – купівля товарів закордонних виробників. Та все ж, враховуючи всі фактори, українська продукція завойовує світові ринки не обсягами, а якістю виробів власного органічного агросектора [4].

Відповідно до світового досвіду науковці виділяють чотири основні етапи утворення та розвитку ринку органічних товарів (табл 1).

Таблиця 1

Етапи розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції та сировини

Етапи	Характеристика
1-й – клубний	Фермери та споживачі об'єднуються в клуби, організації або товариства, з метою споживання здорових продуктів.
2-й – галузевий	Зростає кількість виробників органічної продукції, утворюються асоціації та відповідні об'єднання, формуються нормативно-правові системи регулювання діяльності суб'єктів органічного господарювання.
3-й – ринковий	Формуються закони та інфраструктура процесів виробництва, переробки та реалізації товарів цієї галузі.
4-й – загальнонаціональний	Суспільство усвідомлює користь органічної продукції та переваги її виробництва, держава сприяє підвищенню попиту й пропозиції товарів цієї галузі.

Наразі Україна перебуває на третьому ринковому етапі його становлення. На шляху до наступного – загальнонаціонального – етапу розвитку важливу роль відіграє розуміння територіальними громадами глобальних екологічних проблем та значення органічного виробництва як для людей, так і для довкілля. На сьогодні інфраструктура ринку органічної сільськогосподарської продукції та сировини є не досить розвиненою, потребує подальшого розвитку маркетингова політика підприємств щодо просування цієї продукції.

Виробництво екологічної продукції має ряд переваг для суспільства, вони об'єднуються у три групи (табл. 2).

Таблиця 2

Основні переваги ринку органічної сільськогосподарської продукції та сировини

Екологічні	Збереження природи від забруднень; контроль екологічного балансу довкілля; зменшення техногенного впливу на ґрунти; забезпечення й оновлення біорозмаїття в агроландшафтах.
Соціальні	Етична поведінка людей в екосистемі; задоволення потреб суспільства якісними продуктами; розвиток сільських угідь; поліпшення сільського добробуту та зайнятості жителів.
Економічні	Підвищення рівня рентабельності вітчизняної продукції; свобода від зовнішніх джерел фінансування; підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції; зростання рівня чистих прибутків; удосконалення системи управління задіяними ресурсами й витратами.

Ринок органічної сільськогосподарської продукції та сировини вже майже два десятиріччя є одним з таких, що найбільш активно та динамічно розвиваються, а споживання органіки постає як альтернатива вживанню традиційної продукції.

Не зважаючи на всі труднощі, які виникають у виробників, що експортують свою органічну продукцію, вітчизняні підприємства тримають свою позицію і поступово покращують її за рахунок високої якості. Такими труднощами є: велика конкуренція як на внутрішньому ринку, так і на міжнародній арені; зношеність техніки підприємств; економічні та комерційні ризики; застарілі технології; нестача інвестиційних ресурсів; зміна клімату тощо.

Як правило, у різних країнах ринки органічної сільськогосподарської продукції та сировини мають індивідуальний рівень розвитку. Рівень продажів відповідної продукції визначається не лише її якістю та популярністю, але й рівнем розвитку ринку її обігу. Чимало європейських підприємств купує українську органіку як сировину для своїх товарів. Головними імпортерами української органічної продукції у Європі є: Нідерланди, Німеччина, Литва, Австрія, Італія, Франція і т.д. Усього у 2019 р. було продано 265 тис. тонн вартістю 95000 тис. євро.

Україна посідає 11-те місце серед країн світу за площею земель органічної спеціалізації, але під виробництво органічної продукції в Україні використовується лише 1% (381 тис. га) від усієї площі земель сільськогосподарського призначення. Лідером серед країн Європи є Іспанія, де використовується 1,97 млн. га землі під вирощування органічної продукції. Наразі в Україні функціонує 294 підприємства, які вирощують (виробляють) органічну продукцію. Найбільшою областю за кількістю сільськогосподарських угідь, відведених під органічне виробництво, та кількістю підприємств, задіяних у виробництві органічної продукції, є Одеська, що знаходиться на півдні України, має розвинену торгову інфраструктуру й вигідне природно-кліматичне розташування.

Розглянемо регіональних лідерів серед підприємств України за площею органічних земель (табл.3). Два підприємства з трійки лідерів розташовані у Полтавській області. Під виробництво органічної продукції марки «Арніка» задіяно 15,8 тис. га, «Галекс-Агро» – 8,8 тис. га, «Агроекологія» – 7,5 тис. га.

Таблиця 3

Найбільші органічні підприємства України за площею органічних земель

№	Підприємство	Площа органічних земель (тис. га)	Область розташування
1	«Арніка»	15,8	Полтавська
2	«Галекс-Агро»	8,8	Житомирська
3	«Агроекологія»	7,5	Полтавська
4	«Агроінвест – Натуральні продукти»	6,0	Чернігівська
5	«УкрБіоЛенд»	5,6	Дніпропетровська
6	«ЕтноПродукт»	4,0	Київська
7	«Рітгер Біо Агро»	3,5	Рівненська
8	«Жива Нива»	3,2	Житомирська
9	«Цефей-Груп»	2,8	Житомирська
10	«Сварог Вест Груп»	2,7	Хмельницька

Через більший попит органічної продукції на закордонних ринках, чимала частка вітчизняних органічних продуктів відправляється на експорт, на європейському ринку, де Україна є однією з країн-лідерів. Обсяги імпорту української органічної сільськогосподарської продукції європейськими країнами наведено у табл. 4.

Отже, в ЄС найбільш популярною категорією серед продуктів органічного виробництва є зернові, вони становлять майже 43% від загальної кількості, майже 20% становить пшениця, насіння олійних культур на третьому місці за обсягами.

Держава сприяє розвитку та регулює діяльність виробників органічних товарів за допомогою законів та відповідних нормативно-правових актів. Незмінними умовами виробництва органічної продукції завжди залишаються дотримання всіх норм та стандартів щодо здійснення виробничого процесу, обов'язкова сертифікація виробленої продукції й періодичне інспектування підприємств.

Обсяги імпорту в ЄС органічної сільськогосподарської продукції з України

№	Категорії продуктів (згідно із CN кодами)	Обсяг, тонн	%
1	Зернові, за винятком пшениці та рису	114 201	42,8
2	Пшениця	75 971	28,5
3	Насіння й плоди олійних культур, за винятком сої	28 773	10,8
4	Соя	13 269	5,0
5	Фрукти свіжі та сушені	12 955	4,9
6	Фруктові соки	5 947	2,2
7	Продукція борошномельно-круп'яної промисловості	3 922	1,5
8	Овочі свіжі, охолоджені або сушені	3 552	1,3
9	Макуха/шрот	2 564	1,0
10	Інше	5 586	2,1
Усього:		266 741	100

12.02.2015 вийшов Закон України № 191-VIII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», котрий затверджує зміст поняття «органічна продукція» й висуває основні вимоги до виробників органічних товарів (сировини). У Законі надається визначення поняття «органічна», яка має право позиціонуватись на ринку як продукція, котра не містить у собі жодних пестицидів, хімічних добрив, консервантів, генетично модифікованих організмів тощо. Також на всіх етапах процесу виробництва повинні застосовуватися норми, принципи та методи його здійснення, які відповідають цьому Закону. Він утратив чинність 02.08.2019.

2 серпня 2019 р. набув чинності новий Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [16], котрий визначає базові принципи й вимоги до процесів органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічних товарів, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах.

Цей Закон містить оновлені пункти щодо виробництва й реалізації органічної продукції та сировини:

- уводиться реєстрація як операторів виробництва органічної продукції, так і акредитація органів сертифікації та їх контроль (впроваджується реєстрація органічного насіння та його виробників і садивного матеріалу; виробники, які планують працювати на українському ринку, мають відповідним чином сертифікувати свою продукцію і наносити на неї необхідне маркування; нині всі виробники переважно сертифіковані відповідно до європейських норм і їхня продукція має маркування у вигляді європейського листка на етикетці, ця продукція піддається єврорегулюванню та продається як на європейських ринках, так і на всіх інших);

- формується Єдиний реєстр виробників органічної продукції (в Україні запущено банк організацій ТОП Organic, котрі займаються органічним землеробством);

- підприємства мають проходити щорічну сертифікацію та декларувати обсяги продукції;

- власники підприємств, що займаються органічним виробництвом, зобов'язуються узгоджувати маркування своїх товарів із сертифікаційною компанією (сертифікат є дійсним 15 місяців з дати видачі);

- підприємці повинні взаємодіяти із сертифікаційною компанією (надавати зразки ґрунтів, насіння, кормів для лабораторних досліджень, також перевірятиметься документація);

- дозволяється вилучення продукції з маркуваннями по типу «органік», яка не відповідає стандартам такого визначення (в першу чергу це стосується недобросовісних підприємств, котрі маркують свої товари державним логотипом або позначками «екологічний», «органічний», «органік», «біологічний», але не дотримуються норм і вимог до процесу та матеріалів виробництва);

- встановлено правила для виробників органічної молочної, м'ясної та іншої продукції тваринного походження (корми для худоби повинні бути лише органічними, забороняється примусова відгодівля, молоді ссавці повинні годуватися лише природним молоком, під час репродукції не можна використовувати гормони тощо);

– продукція рослинництва може вирощуватися лише з використанням добрив, що розщеплюються біологічно (виробництво і його продукція має не шкодити не лише людям, тваринам, а й навколишньому середовищу та екосистемі);

– сертифікація стосується не самого продукту, а процесу його виробництва (говорячи про вирощування екологічної пшениці, мають на увазі не зміну технологічної карти, конвенційних чи неорганічних інгредієнтів на органічні, а серйозний підхід, що включатиме дотримання сівозміни, процес контролюється від насіння до переробки та пакування). Якщо органічні товари будуть спрямовані на експорт, необхідно додатково укласти договір з органом іноземної сертифікації. Рішення сертифікаційної компанії виносяться після інспекції підприємства, з огляду на наявність усіх документів і дотримання норм.

Зважаючи на кількість правил та серйозність стандартів, яким має відповідати процес виробництва інспектованого підприємства, виробник має бути добре підготовленим до інспекції, а отже, сумлінно виконувати всі зобов'язання.

В Україні сформована низка управлінських структур, зокрема Міністерство аграрної політики та продовольства, що відповідає за всі органічні реєстри, порядок сертифікації та обігу продукції, які затверджуються Верховною Радою України [15].

На сьогоднішній день вона прийняла до розгляду Закон про внесення змін до розділу XI «Перехідні положення» Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Цей Закон передбачає таке: тимчасово, до 1 січня 2024 року, дозволити суб'єктам господарювання реалізовувати сільськогосподарську продукцію як органічну й використовувати напис «органічний продукт» у власних назвах продуктів та торговельних марках, а також позначення та написи «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», «органік» та/або будь-які однокореневі та/або похідні слова від цих слів з префіксами «біо-», «еко-» у разі наявності у них чинного сертифіката, виданого органом іноземної сертифікації; тимчасово, до 1 січня 2022 року, визнати зазначених суб'єктів господарювання виробниками органічної сільськогосподарської продукції для цілей Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України».

Серед вітчизняних експортерів органіки на ринки країн Європейського Союзу основним нормативно-правовим документом, що регулює сферу органічного виробництва та просування продукції, була Постанова (ЄС) № 1235/2008 «Про правила імпорту органічної продукції з третіх країн» [14], що мала чинність до видання Комісією Європейського Союзу нової Постанови (ЄС) №508/2012 від 20 червня 2012 року [17], яка вносить зміни у положення попередньої Постанови. Відповідно до чинного нормативно-правового акта затверджено оновлений список сертифікаційних органів, що мають право сертифікувати процес органічного виробництва й виготовлення готової органічної продукції відповідно до вимог сертифікаційних органів, еквівалентним до стандартів ЄС, у третіх країнах, зокрема Україні.

На сьогоднішній день в Україні здійснюють діяльність 18 сертифікаційних органів із Швейцарії, Франції, Австрії, Нідерландів, Туреччини, Німеччини та Італії, серед яких і український сертифікаційний орган «Органік стандарт».

Крім того, до базових регулюючих стандартів та правил, що діють у країнах Європейського Союзу, найпоширенішими є: Національна органічна програма Міністерства сільського господарства США (American USDA National Organic Program – NOP); Закон Японії щодо Стандартизації і Правильного Маркування Сільськогосподарських і Лісових Продуктів з відповідними вказівками щодо органічного виробництва (Japanese Agricultural Standard – JAS); швейцарські органічні правила (Swiss Organic Regulation) [14].

Державні органи управління у розвинених країнах активно підтримують органічне виробництво, тому що воно сприяє зміцненню внутрішнього ринку, збільшенню експорту і допомагає розв'язати економічні та екологічні проблеми. На сьогоднішній день 32 країни світу мають повністю затверджені стандарти на органічну продукцію, 9 країн займаються впровадженням стандартизації, 15 країн – розробленням таких стандартів. Але світовий досвід показує, що держава підтримує той чи інший проект тільки тоді, коли він стає частиною економіки і економічно вигідним.

У Європі всі країни без винятку мають органічний сектор, в Африці органічне виробництво розвивається в 70% країн, Азії – 79%, Південній Америці – 72%.

І ці цифри є не тільки результатом запровадження державної політики дотацій, спрямованих на розвиток органічного напрямку, а й серйозним доказом збільшення інтересу до цього питання з

боку держави [5]. Органічне сільське господарство для України можна розглядати також як один з елементів інноваційного розвитку, оскільки на ринку продуктів харчування починають пропонувати продукцію з новими споживчими властивостями, найбільш корисними для людини.

На нашу думку, доцільно звернути увагу держави на створення цілісної системи гарантій якості виробництва в органічному сільському господарстві (органічна гарантійна система), що може бути забезпечено розвиненою системою, по-перше, сертифікації, по-друге, інспекції, яка охоплює технологію органічного виробництва, фактори виробництва і кінцеву органічну продукцію. Необхідно застосувати відповідні державні механізми з мотивації та заохочення виробників органічної продукції до виконання всіх «правил гри» на ринку органічної продукції. У такому випадку можна очікувати зростання розвитку кількості виробників органічної продукції та збільшення на ринку продукції під логотипом «органік».

Було б доцільним передбачити компенсацію витрат на сертифікацію органічної продукції, що передбачатиме повернення витрат на сертифікацію виробникам, які мають статус «органічних», особливо на перших етапах розвитку підприємства, слід надавати податкові та інші фінансові преференції, в тому числі й за рахунок прямого субсидювання виробництва як напряму, що має безперечну перевагу для суспільства як з екологічної, так і з соціальної точок зору.

Потрібно внести ряд поправок до Регіональних програм розвитку сільського господарства до 2027 року, особливо в частині прямої підтримки. Субсидії на органічну продукцію повинні бути на порядок вище. Крім того, підтримку розвитку органічного виробництва можна пов'язати із заходами з охорони навколишнього середовища (належать до «зеленого» кошика), зокрема щодо відновлення та підвищення родючості ґрунтів.

Важливим напрямом підтримки слід вважати спеціальні освітні курси з ведення органічного сільського господарства (доцільне створення спеціальних освітніх центрів на базі вищих навчальних закладів). І це повинно бути неодмінною умовою для отримання фінансової підтримки, наприклад.

Висновки. Виробництво продукції органічного сільського господарства, по суті, відповідає всім складовим сталого сільського розвитку, є безумовний потенціал і значні перспективи для розвитку в умовах сучасної України за умови створення чітко сформованого й ефективного нормативно-правового регулювання. З досвіду державного регулювання та підтримки органічного виробництва в інших країнах такі господарства не повинні обмежуватися тільки сертифікаційною та інспекційною діяльністю. Уже на етапі проходження виробниками сертифікації стандартів якості органічної продукції було б доцільним надавати компенсацію витрат на сертифікацію, а також виробникам, які мають статус «органічних», особливо на перших етапах розвитку, слід надавати податкові та інші фінансові преференції, в тому числі й за рахунок прямого субсидювання виробництва як напряму, що має безперечну перевагу для суспільства як з екологічної, так і з соціальної точок зору, а також як фактора диверсифікації продовольчого ринку, що відкриває нові можливості для підприємництва і забезпечує споживачів більш різноманітними продуктами харчування та сприяє створенню нових робочих місць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Уланчук В.С., Жарун О.В., Соколюк С. Ю., Ткачук С. П. Розвиток органічного виробництва в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 867-870.
2. Грановська В. Г. Механізми стимулювання розвитку підприємств органічного сектору: адаптація світового досвіду. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 384-390.
3. Мостенська Т. Л. Перспективи розвитку ринку органічних продуктів України. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8937/1/article%20organic%20products%20ukr.pdf>
4. Чичкало-Кондрацька І.Б., Новицька І.В. Світовий досвід просування органічної продукції. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6104>
5. Яців І. Б. Особливості концентрації виробництва та її вплив на ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2018. Вип.25. С. 5-12.
6. Шкуратов О. І., Чудовська В. А., Вдовиченко А. В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку: монографія. Київ: ТОВ «ДІА», 2015. 248 с.
7. Гафурова О. В., Марченко С. І. Правове регулювання державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва за законодавством України та ЄС. *Науково-практичний журнал «Право. Людина. Довкілля»*. Том 10. № 4 (2019). С. 29-35.
8. Мельник В.О. Зарубіжний досвід правового регулювання органічного виробництва

(порівняльно-правовий аспект). *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2014. Вип. 197(2). С. 79-90.

9. Милованов Є. В. Правові засади регулювання органічного виробництва в країнах ЄС. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 117-125.

10. Савенко Г. Є. Органічне сільське господарство як пріоритетний напрям реалізації спільної аграрної політики Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15(2). С. 113-116.

11. Андрусенко Н. В. Інституціоналізація ринку продукції органічного сільського господарства. *Економіка та управління національним господарством*. Вип. 15. 2017. С. 31-35.

12. Вдовиченко А. Державне регулювання ринку продукції органічного сільського господарства. *Економічний дискурс*. 2017. №2. С. 164-171.

13. Мельник І. О., Кучина М. С. Державне регулювання розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні та світі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №8. 2015. С. 828-832.

14. Офіційний сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>

15. У Мінагрополітики працюють над розвитком органічного ринку України / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України «Урядовий портал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250247486>

16. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496-VIII від 10.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#top>.

17. International Federation of Organic Agriculture Movements. URL: <https://www.ifoam.bio>.

REFERENCES

1. Ulanchuk V. S., Zarun O. B., Sokoliuk S. Yu., Tkachuk S. P. (2017). Development of organic production in Ukraine. *Young Scientist*. No. 3. P. 867–870.

2. Hranovska V. H. (2017). Mechanisms for stimulating the development of enterprises in the organic sector: adaptation of world experience. *Economy and Society*. No. 9. P. 384–390.

3. Mostenska T. L. (n. d.). Prospects for the development of the market of organic products of Ukraine. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8937/1/article%20organic%20products%20ukr.pdf>

4. Chychkalo-Kondratska I. B., Novytska I. V. (2018). World experience in promoting organic products. *Effective Economy*. No. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=6104>

5. Yatsiv I. B. (2018). Features of concentration of production and its impact on the efficiency of agricultural enterprises. *Bulletin of Lviv National Agrarian University: Economics of AIC*. Issue 25. P. 5–12.

6. Shkuratov O. I., Chudovska V. A., Vdovychenko A. V. (2015). Organic agriculture: ecological and economic imperatives of development: monograph. Kyiv: DIA LLC. 248 p.

7. Hafurova O. V., Marchenko S. I. (2019). Legal regulation of state support of organic agricultural production under the legislation of Ukraine and the EU. *Scientific and practical journal "Law. Man. The Environment"*. Vol. 10. No 4. P. 29–35.

8. Melnyk V. O. (2014). Foreign experience of legal regulation of organic production (comparative legal aspect). *Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*. Series: Right. Vol. 197 (2). P. 79–90.

9. Mylovanov Ye. V. (2018). Legal bases of regulation of organic production in the EU countries. *Economics of agro-industrial complex*. No. 5. P. 117–125.

10. Savenko H. Ye. (2017). Organic agriculture as a priority area for the implementation of the common agricultural policy of the European Union. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National*

University. Series: International Economic Relations and the World Economy. Vol. 15 (2). P. 113–116.

11. Andrusenko N. V. (2017). Institutionalization of the market of organic agriculture. *Economics and Management of the National Economy.* Vol. 15. P. 31–35.

12. Vdovychenko A. (2017). State regulation of the market of organic farming. *Economic Discourse.* No. 2. P. 164–171.

13. Melnyk I. O., Kuchyna M. S. (2015). State regulation of market development of organic agricultural products in Ukraine and the world. *Global and national economic problems.* No. 8. P. 828–832.

14. Official site of the Federation of Organic Movement of Ukraine. URL: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>

15. The Ministry of Agrarian Policy is working on the development of the organic market of Ukraine / Unified web portal of the executive authorities of Ukraine "Government Portal". Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250247486> (accessed 07.09.2021)

16. Law of Ukraine "On basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products" № 2496-VIII from 10.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#top> (accessed 10.09.2021).

17. International Federation of Organic Agriculture Movements. URL: <https://www.ifoam.bio> (accessed 28.08.2021).

УДК 631.147:338.43

JEL K23, K32, Q01, Q11, Q15

Комеліна Ольга Володимирівна, доктор економічних наук, професор. **Гришко Володимир Васильович**, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України. **Лега Марина**, магістрант. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Перспективи розвитку ринку органічного виробництва в Україні.** Проаналізовано органічний ринок України та відповідно до світового досвіду за науковими підходами виділено чотири основні етапи утворення й розвитку ринку органічних товарів. Держава сприяє розвитку та регулює діяльність виробників органічних товарів за допомогою законів і відповідних нормативно-правових актів. Крім того, виділено найпоширеніші базові регулюючі стандарти й правила, що діють у країнах Європейського Союзу. З досвіду державного регулювання та підтримки органічного виробництва в інших країнах такі господарства не повинні обмежуватися тільки сертифікаційною й інспекційною діяльністю. Уже на етапі проходження виробниками сертифікації стандартів якості органічної продукції було б доцільним надавати компенсацію витрат на сертифікацію, а також виробникам, які мають статус «органічних», особливо на перших етапах розвитку, слід надавати податкові та інші фінансові преференції, в тому числі й за рахунок прямого субсидювання виробництва як на пряму, що має безперечну перевагу для суспільства як з екологічної, так і з соціальної точок зору, а також як фактора диверсифікації продовольчого ринку, що відкриває нові можливості для підприємництва і забезпечує споживачів більш різноманітними продуктами харчування та сприяє створенню нових робочих місць.

Ключові слова: органічне виробництво, органічна продукція, сертифікація, продовольчий ринок.

UDC 631.147:338.43

JEL K23, K32, Q01, Q11, Q15

Komelina Olha, Doctor of Sciences (Economics), Professor. **Hryshko Volodymyr**, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Honored Economist of Ukraine. **Leha Maryna**, Master student. National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Prospects for the Development of the Organic Production Market in Ukraine.** The article analyzes the organic market of Ukraine and in accordance with the world experience according to scientific approaches. Four main stages of formation and development of the market of organic goods are identified. Currently, Ukraine ranks 11th among countries in terms of land area of organic specialization. But only 1% (381 thousand hectares) of the total area of agricultural land is used for growing organic matter in Ukraine. The leader among European countries is Spain, which uses 1.97

million hectares of land for growing organic products. The state promotes the development and regulates the activities of producers of organic goods through laws and regulations. In addition, the most common basic regulatory standards and rules in force in the European Union are identified, equivalent to EU standards, in third countries, in particular Ukraine. Today, 18 certification bodies from Switzerland, France, Austria, the Netherlands, Turkey, Germany and Italy operate in Ukraine, including the Ukrainian certification body Organic Standard. The most common are: National Organic Program of the US Department of Agriculture (American USDA National Organic Program – NOP); Japanese Law on Standardization and Proper Labeling of Agricultural and Forestry Products with Relevant Guidelines for Organic Production (Japanese Agricultural Standard – JAS); Swiss organic rules (Swiss Organic Regulation). Public authorities in developed countries actively support organic production, as it helps to strengthen the domestic market, increase exports and help solve economic and environmental problems. Today, 32 countries have fully approved standards for organic products, 9 countries are implementing standardization, 15 countries – the development of such standards. But world experience shows that the state supports a project only when it begins to bring money and becomes part of the economy. Based on foreign experience, appropriate measures have been proposed to support domestic organic producers.

Keywords: organic production, organic products, certification, food market.